

40° ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1°

Βιβλίο και τηλεόραση : πορείες ασύμπτωτες.

της Μαριάννας Τζιαντζή.

Οι Έλληνες δεν διαβάζουν, ακούμε συχνά. Για την ακρίβεια, διαβάζουν, αλλά λιγότερο από ό, τι οι άλλοι Ευρωπαίοι, όπως δείχνουν οι έρευνες του ΕΚΕΒΙ και της Eurostat. Πάντως, οι ήρωες των ελληνικών σίριαλ δεν διαβάζουν ποτέ. Αφενός τα ξέρουν όλα, αφετέρου πού να βρουν χρόνο να διαβάσουν όταν μιλούν τόσο συχνά στο κινητό τους κι έχουν να αντιμετωπίσουν τόσες ίντριγκες, παρεξηγήσεις, προδοσίες, έρωτες φλογερούς και μίση απύθμενα; [...]

Η ανάγνωση είναι μια στατική δραστηριότητα, δεν «γράφει» στο γυαλί. Το βιβλίο εμφανίζεται μόνο σαν διακοσμητικό αντικείμενο, συνήθως με ράχη που το χρώμα της ταιριάζει με το ύφασμα του καναπέ. Ωστόσο στην Αμερική, που θεωρείται και «αντικουλτουριάρικη» χώρα, οι σεναριογράφοι δεν διστάζουν να εισάγουν στα σίριαλ αναφορές στο βιβλίο. Ετσι, σε ένα επεισόδιο των «Σοπράνος», ο έφηβος γιος του αρχιμαφιόζου επιστρέφει σπίτι μετά το σχολείο κρατώντας το βιβλίο του Χάουαρντ Ζιν «Ιστορία του λαού των Ηνωμένων Πολιτειών» και λέει στους γονείς του ότι, σύμφωνα με τον συγγραφέα, ο Κολόμβος ήταν εκμεταλλευτής των δούλων και δολοφόνος. Ο μπαμπάς, ο Τόνι, γίνεται έξαλλος και του απαντά: «Σ' αυτό το σπίτι ο Κολόμβος είναι ήρωας. Τελεία και παύλα!»

Το συγκεκριμένο βιβλίο του Ζιν, μόνο στην Αμερική έχει πουλήσει πάνω από ένα εκατομμύριο αντίτυπα, δεν είναι τυχαίο. Όπως δεν είναι τυχαίο το μυθιστόρημα της Αϊν Ραντ «Atlas Shrugged» (1957), που το έχουν χαρακτηρίσει «Βίβλο του νεοφιλελευθερισμού» και για το οποίο γίνεται αναφορά σε ένα επεισόδιο του πρώτου κύκλου του «Mad Men» (πέρυσι στο Alter). Και οι δύο αυτές τηλεοπτικές αναφορές στο βιβλίο δεν έχουν διδακτικό, ηθικοπλαστικό χαρακτήρα, αλλά επιχειρούν να αποδώσουν το κλίμα, τις νοοτροπίες μιας εποχής.

Ενα βιβλίο είναι ζωντανό όταν το διαβάζουμε, αλλά και όταν συζητάμε γι' αυτό, όταν ανταλλάσσουμε με άλλους ανθρώπους τις εντυπώσεις και τις σκέψεις που μας προκάλεσε. Σημασία δεν έχει το πόσο βιβλιοφάγοι είμαστε, αλλά τι επίδραση ασκεί ο γραπτός λόγος στη ζωή μας. Φαίνεται ότι η επίδραση αυτή γίνεται όλο και πιο ασθενική, αφού πολλοί αποφεύγουν να διαβάσουν ακόμα και τους υποτίτλους σε αξιολογες ξένες σειρές και ταινίες που προβάλλονται σε ελληνικά κανάλια, με εξαίρεση τις χολιγουντιανές ταινίες δράσης όπου συνήθως τα λόγια είναι περιττά.

Θα ήταν ουτοπικό το να ζητήσουμε από την τηλεόραση να κηρύξει σταυροφορία υπέρ του βιβλίου. Αν και υπάρχουν φωτεινές εξαιρέσεις (πολύ λίγες δυστυχώς), η περιφρονητική αγνόηση του βιβλίου από τα κανάλια σημαίνει ότι «και» η τηλεόραση συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας κοινωνίας δύο ταχυτήτων, στη χάραξη νέων διαχωριστικών γραμμών με βάση όχι μόνο οικονομικά, αλλά και πολιτιστικά κριτήρια... και οι νέες αυτές γραμμές μπορεί να αποδειχθούν πιο σκληρές και απόρρητες από τις παλιές, τις κλασικές.

Κείμενο 2°

Βιβλία και οθόνες

του Γεωργίου Κουμάντου

Κάθε τόσο ακούγονται σήματα κινδύνου: οι Έλληνες δεν διαβάζουν βιβλία, βρίσκονται μεταξύ των τελευταίων στις αγορές (και βέβαια ούτε λόγος γίνεται για τη χρήση ή καν για την ύπαρξη δημοσίων βιβλιοθηκών). Δεν διαβάζουν άλλωστε ούτε εφημερίδες - κι εδώ μεταξύ των τελευταίων. Από άλλες καταμετρήσεις βγαίνει από πού αντλούν οι Έλληνες κάποια ελάχιστα όρια καλλιέργειας και ενημέρωσης: μεταξύ των πρώτων στον χρόνο παρακολούθησης της τηλεόρασης. Εύκολα βγαίνουν και τα δυσάρεστα συμπεράσματα για το τι σημαίνουν αυτά ως προς την πνευματική ολοκλήρωση του ελληνικού λαού, αλλά και ως προς την ικανότητά του να παίζει τον ρόλο που του ανήκει σ' ένα δημοκρατικό πολίτευμα - τα δύο θέματα δεν είναι άλλωστε τόσο χωριστά όσο θα μπορούσε κανείς να νομίσει.

Οι μετρήσεις επιτρέπουν τη διαπίστωση της κατάστασης, αλλά οι προτάσεις για τη θεραπεία του κακού δεν φαίνονται πρόσφορες, καθώς, τις περισσότερες φορές, αντιμετωπίζουν τα συμπτώματα και όχι τη ρίζα του φαινομένου. [...]

Με την πνευματική καλλιέργεια -κύριο αποτέλεσμα του διαβάσματος- συμβαίνει το παράδοξο όσο περισσότερη υπάρχει τόσο περισσότερη να ζητείται. Γι' αυτό κύριος παράγοντας στη ζήτηση του βιβλίου είναι αυτό που οι κοινωνιολόγοι ονομάζουν «μορφωσιογόνο περιβάλλον», κυρίως το οικογενειακό. Από το σπίτι του, από τα πρώτα βήματά του, από τους γονείς του και τα αδέρφια του, το παιδί θα μάθει να ζητάει, να χρειάζεται το βιβλίο. Και είναι χρήσιμο να συνειδητοποιήσουμε αυτό το κάπως απαισιόδοξο μήνυμα: όποιο μέτρο για τη διάδοση της αγάπης προς το βιβλίο είναι καταδικασμένο να έχει βραδεία απόδοση, να μην αποδώσει αισθητούς καρπούς παρά σε κάποια επόμενη γενιά. Με συνοδευτικό φαινόμενο τον φαύλο κύκλο: όσο το οικογενειακό περιβάλλον δεν είναι «μορφωσιογόνο», το βιβλίο είναι καταδικασμένο να φυτοζωεί.

Σχολείο και τηλεόραση

Πώς μπορεί κάπως να σπάσει αυτός ο φαύλος κύκλος; Μια πρώτη σκέψη θα ήταν ο κλασικός τρόπος διείσδυσης στην ανθρώπινη συνείδηση, η παιδεία. Εύκολα θα μπορούσε κανείς να φανταστεί κάποιους φωτισμένους εκπαιδευτικούς (λίγους, πολλούς, όλους;) που θα ξύπναγαν στη συνείδηση των νέων που έχουν κληθεί να διαπλάσουν την τάση προς το βιβλίο. [...]

Ενας άλλος τρόπος διείσδυσης στο ενδιαφέρον ενός ευρύτερου κοινού θα ήταν ίσως η αξιοποίηση του ίδιου μέσου που λειτουργεί ως υποκατάστατο των βιβλίων στη χρησιμοποίηση του ελεύθερου χρόνου. Είναι δύσκολο, αλλά αδύνατο δεν είναι να λειτουργήσει η τηλεόραση ως μέσο προσέλευσης στο βιβλίο. Όπως με την τηλεόραση κινείται το ενδιαφέρον ενός ευρύτερου κοινού για τη βία και τα κατορθώματα κάποιων που με επιτυχία κλωτσούν μια μπάλα ή ακόμα και κάποιων που χοροπηδάνε σε διεθνείς διαγωνισμούς δήθεν τραγουδιών, γιατί δεν θα μπορούσε να προκληθεί ένα ανάλογο ενδιαφέρον για τη ζωή και το έργο κάποιων που δημιουργούν βιβλία; Η παραγωγή κατάλληλων εκπομπών θέλει, βέβαια, μεγαλύτερη προσπάθεια (και προϋποθέτει άλλη καλλιέργεια), αλλά αξίζει να επιχειρηθεί.

Σχολικές βιβλιοθήκες

Όταν θα έχει εξασφαλιστεί η ζήτηση του βιβλίου, θα αποκτήσει κάποιο νόημα και η πρόταση περί σχολικών βιβλιοθηκών. Η ιδέα θα μπορούσε να θεωρηθεί αυτονόητα καλή, πολύ περισσότερο που θα ήταν και πολύ συμφέρουσα για πολλές και, κατ' αρχήν, συμπαθείς κατηγορίες ενδιαφερομένων προπάντων συγγραφείς και, ακόμα περισσότερο, εκδότες - μια εξασφαλισμένη χονδρική αγορά που θα έλυνε πολλά προβλήματα των ενδιαφερομένων, αλλά δεν θα έλυνε το πρόβλημα του διαβάσματος. Γιατί οι σχολικές βιβλιοθήκες δεν θα έπρεπε να καταλήξουν σε κάποιες αχρησιμοποίητες σκονισμένες αποθήκες άσχετες προς τα σύγχρονα ενδιαφέροντα των σημερινών μαθητών - όσα υπάρχουν, όποια και αν είναι. [...]

Η οθόνη και τα όριά της

Στη συζήτηση για το βιβλίο και το μέλλον του συχνά παρεμβάλλεται σήμερα μια γενικότερη αμφισβήτηση: μήπως τα βιβλία και οι βιβλιοθήκες είναι ένα αντικείμενο του παρελθόντος, την ώρα που χιλιάδες τόμοι μπορούν να χωρέσουν σε μερικούς δίσκους ηλεκτρονικού υπολογιστή (και να διαβαστούν σε οθόνες), την ώρα που στην Αμερική ετοιμάζεται η αποθήκευση δεκαπέντε εκατομμυρίων βιβλίων από πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες σε ηλεκτρονικές μνήμες (και η Γαλλία πρόκειται να ακολουθήσει); Η χρησιμότητα του διαβάσματος δεν παύει να υπάρχει, αλλά η διάδοση του βιβλίου και η προσπέλαση σε αυτό μπαίνουν με διαφορετικούς όρους, με όρους Ιντερνετ.

Βεβαίως, δεν αμφισβητείται ότι τα νέα τεχνικά δεδομένα αλλάζουν τους όρους της χρήσης των βιβλίων. Αλλά αυτό ισχύει κυρίως στη χρήση που γίνεται για σκοπούς έρευνας και επιστημονικής τεκμηρίωσης: τα βιβλία ως πηγή πληροφοριών και στοιχείων είναι πιθανό να αντικατασταθούν από τις οθόνες των ηλεκτρονικών υπολογιστών που κάνουν την έρευνα και τη συγκέντρωση πληροφοριών απείρως πιο εύκολη, απείρως πιο γρήγορη, απείρως πιο πλήρη. Αλλά το βιβλίο δεν προορίζεται μόνο για την έρευνα και την τεκμηρίωση. Προορίζεται και για την ευχαρίστηση της στοχαστικής απόλαυσης ενός κειμένου, για το ξεφύλλισμα μιας ωραίας έκδοσης, για το χάδι του χεριού και του ματιού που καταλήγει να είναι και χάδι της ψυχής. Σ' αυτήν τη λειτουργία του, το βιβλίο δεν πρόκειται να αντικατασταθεί από την οθόνη του κομπιούτερ ούτε τώρα ούτε, ελπίζω, ποτέ. [...]

Κείμενο 3º

Ο ύμνος του βιβλίου Του Ευγένιου Τριβιζά

*«Πες μου κάτι, τι αξίζει πιο πολύ από φλουριά;
Πες μου κάτι, τι χαρίζει γέλιο, κέφι και χαρά;
Έλα, πες μου τι γεμίζει παρηγόρια την καρδιά;
Έλα, πες μου, τι σκορπίζει την πιο μαύρη συννεφιά;
Έλα, πες μου, τι 'ναι εκείνο που με κάνει και δακρύζω,
Που με κάνει να γελάω, που με κάνει να ελπίζω;
Έλα, πες μου, τι 'ναι εκείνο που με κάνει να γιορτάζω,
Που με κάνει να πετάω, στα ουράνια να καλπάζω;
Ένα βιβλίο! Ένα βιβλίο!
Ένα βιβλίο που μαγεύει, όνειρα στο νου φυτεύει
Και στο ταξίδι της ζωής, πιστά μας συντροφεύει!»*

ΘΕΜΑΤΑ

Θέμα Α΄

Να αποδώσεις σε 60 περίπου λέξεις την περίληψη των δύο τελευταίων παραγράφων [Ένα βιβλίο είναι ζωντανό ...πιο σκληρές και απόρθητες από τις παλιές, τις κλασικές.] του 1^{ου} κειμένου.

(Μονάδες :15)

Θέμα Β΄

B1. α) Ποιοι τρόποι προτείνονται για την αύξηση της αναγνωσιμότητας των Ελλήνων σύμφωνα με το 2^ο κείμενο; β) Με τι σκοπό γίνονται στην τηλεόραση αναφορές στο βιβλίο, σύμφωνα με τη συγγραφέα του 1^{ου} κειμένου;

(Μονάδες :15)

B2. α) Να αναφέρεις πώς δικαιολογείται ο τίτλος του 1^{ου} κειμένου με βάση το περιεχόμενό του. β) Να επισημάνεις τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας του 2^{ου} κειμένου οργανώνει την τελευταία παράγραφο του κειμένου.

(Μονάδες :15)

B3. α) Στην παρακάτω περίοδο να αντικαταστήσεις τα ρήματα που βρίσκονται σε α΄ πληθυντικό πρόσωπο με γ΄ πληθυντικό και να σημειώσεις ποια αλλαγή παρουσιάζεται στο ύφος : Ένα βιβλίο είναι ζωντανό όταν το διαβάζουμε, αλλά και όταν συζητάμε γι' αυτό, όταν ανταλλάσσουμε με άλλους ανθρώπους τις εντυπώσεις και τις σκέψεις που μας προκάλεσε. β) Να γράψεις από το 2^ο κείμενο πέντε παραδείγματα μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας και να εξηγήσεις τη χρήση τους.

(Μονάδες :10)

Θέμα Γ΄

Να γράψεις ένα ερμηνευτικό σχόλιο 150 περίπου λέξεων για την αξία του βιβλίου με βάση το 3^ο κείμενο.

(Μονάδες :15)

Θέμα Δ΄

Σε ένα κείμενο 400 περίπου λέξεων να επιβεβαιώσεις την ακόλουθη άποψη από το 1^ο κείμενο της Μαριάννας Τζιαντζή : . «Σημασία δεν έχει το πόσο βιβλιοφάγοι είμαστε, αλλά τι επίδραση ασκεί ο γραπτός λόγος στη ζωή μας».

(Μονάδες :30)